

FRED I ALGERIET

Av JEAN-CLAUDE PROST

Svensk Tidskrift är härmed i tillfälle att låta sina läsare taga del av en initierad artikel om det algeriska problemet av Jean-Claude Prost. Författaren, som är expert på Algeriet och koloniala frågor, är välkänd som publicist inte bara i Frankrike utan också genom bidrag till flera kontinentaleuropeiska tidningar och tidskrifter.

SKALL FRANKRIKE, efter mer än tjugo år av krig, äntligen få uppleva freden?

Sedan 1939 har den franska armén i realiteten utan uppehåll befunnit sig i krig — i Europa, i Asien, i Afrika. Det nyss förkunnade eld-upphör i Algeriet kan äntligen skänka Frankrike denna fred, som det efter så stora, och ofta missförstådda, offer så väl förtjänar.

Det var just för att bringa till stånd en *fred med ära* som general de Gaulle kallades tillbaka till makten 1958. För egen del har han aldrig tvivlat på att Algeriets oavhängighet måste vara priset för denna fred. De närmare villkoren för denna frigörelse, vilken på grund av närvaron av en million européer under inga omständigheter kunde ta formen av en enkel och förbehållslös fransk evakue-

ring, visade sig fordra ett envist och tålmodigt arbete, ofta hejdat av omkastningar och motstånd, som ingen annan än de Gaulle skulle ha visat sig vuxen att möta.

Under de förflutna tre åren har han samtidigt måst arbeta för att återupprätta statens auktoritet, återföra till ordningen en armé, som var väl medveten om sin egen makt och styrka, men som alltför länge av svaga regeringar lämnats att sköta sig själv, övertyga allmänheten om nödvändigheten av en avveckling av det koloniala systemet och sist men icke minst övertyga rebellerna om det berättigade i den franska minoritetens intressen och om nödvändigheten av att säkra Algeriets framtid genom ett nära samarbete med Frankrike.

Omedelbart efter sitt återvändande till politiken ansåg sig general de Gaulle inte kunna inlåta sig

på förhandlingar med de algeriska rebellerna, som då företrädde endast en ringa del av landets muhammedanska befolkning. Däremot gick han med på att inleda vissa militära sonderingar för att få till stånd en vapenvila. Det var då han framförde sitt berömda erbjudande om en »De tappras fred», vilket om det godtagits av FLN skulle ha möjliggjort uppbyggandet av ett nytt Algeriet i nära förbund med Frankrike, i vilket revoltens ledare hade kunnat spela den roll som deras tappra kamp berättigade dem till.

Rebellerna, som hade fått öppet stöd från de kommunistiska länderna och bestämt räknade med att världsoptionens tryck snart skulle tvinga Frankrike att helt lämna Algeriet, vägrade att acceptera de Gaulles erbjudande — för deras revolutionära synsätt tycktes det Algeriet han ville hjälpa till med att bygga upp allt för konservativt och patriarkaliskt.

Sårad av denna vägran, som han uppfattade som en personlig förolämpning, grep då de Gaulle själv initiativet för att, rebellernas hjälp förutan, skapa ett modernt och autonomt Algeriet, vilket rebellerna förr eller senare skulle bli tvungna att ansluta sig till. För att göra slut på upproret fick armén först och främst order om att äntligen gripa till offensiven i kampen mot FLN. Regeringens nye representant för Algeriet, Delouvrier, fick ansvaret för att förverkliga

den plan för landets ekonomiska utveckling, den s. k. Constantineplanen, som skulle göra slut på nöden, genomföra social rättvisa och överhuvudtaget skänka Algeriet ett modernt lands utrustning och ekonomiska jämvikt.

För att underlätta en avspänning beslöt de Gaulle att försätta på fri fot flera tiotusental av internerade civilpersoner, att erkänna de väpnade rebellernas rätt att behandlas som krigsfångar, att benåda ett stort antal till döden dömda algerier — samt att erkänna Algeriets rätt att själv bestämma om sin framtid. Detta senare erbjudande avsåg självfallet också att motverka det överdrivna politiska stöd som den algeriska revolutionen fick hos Frankrikes allierade inom den fria världen.

Däremot ansåg de Gaulle inte att det kunde bli tal om att förhandla med den provisoriska algeriska regeringen. Den suveränitet som tillkom det algeriska folket kunde inte på ett legitimt sätt komma till uttryck innan krigshandlingarna avslutats.

En godtagbar fred kunde redan skönjas inom synhåll — när allt förstördes genom den beklagliga incidenten med barrikaderna i Alger. En del av den europeiska befolkningen, med understöd av vissa officerskretsar, gjorde uppror — och utdelade därigenom ett ödesdigert slag mot hela den politik som dittills förts i Algeriet.

Denna politik kunde inte ha nå-

gon utsikt till framgång om den inte understöddes av befolkningens flertal — och framförallt av de kretsar som mest önskade en »fransk» lösning. Barrikadupproret betydde vida mer än den misslyckade militärkuppen i april 1961 för att dramatiskt sätta punkt för strävandena att skapa ett »algeriskt Algeriet» utan FLN och tvingade de Gaulle — efter den livliga muselmanska reaktion som helt naturligt följde — till en smärtsam omprövning av hela sin politik.

Ansvar för detta vilar på de ärelystna teoretiserande överstarna inom generalstabens femte byrå (psykologisk krigföring). I förbigående sagt befinner sig dessa her- rar just nu i ledningen för OAS, vars fascistiska tendenser framträder klarare för var dag som går.

Däremot börjar den ekonomiska utvecklingen, överförandet av förvaltningen i algeriska händer, och utsikten till självbestämmanderätt, så småningom att bära frukt. Den i stort sett vänskapliga avvecklingen av kolonialismen i det svarta Afrika gjorde ett starkt intryck både på den muselmanska allmänheten och på upprorsledarna. Löften om teknisk och ekonomisk hjälp, som tydligen ingen annan stat än Frankrike skulle ha förutsättningarna att lämna kontinuerligt under avsevärd tid, gjorde också sitt till för att göra FLN-ledarna mera medgörliga. de Gaulle talade inte längre om ett alger-

riskt Algeriet — utan om en algerisk republik. Möjligheter till förhandlingar yppade sig, och den franske statschefen grep tillfället, då han bedömde att sådana nu blivit oavvisligen nödvändiga.

Först Melun och därefter Evian fick bilda ramen för de första meningsutbytena. I själva verket utgjorde dessa sammanträffanden endast en enda lång och slingrande inledning till de verkliga förhandlingarna. Mötena inskränktes först till framställningar av parternas respektive ståndpunkter. Pressens närvaro inbjöd naturligtvis till propagandauppvisningar, men samtalen hade dock på något sätt kommit igång. Otaliga hemliga sammanträden beredde vägen för möjliga och önskvärda eftergifter å ömse håll, för att slutligen utmyнна i det avtal som efter vapenstillståndet och folkomröstningen kommer att öppna vägen för Algeriet till en oberoende framtid i samarbete med Frankrike.

Övergången till denna »fred med ära» förutses äga rum i tre etapper. Den första, »eld-upphör-perioden» kommer att bli mycket kort. Den innebär, att alla militära operationer mot FLN och alla attentat från dess sida upphör, att trupperna omgrupperas och att alla krigsfångar frigges. De rebellstyrkor, som för närvarande uppehåller sig i Tunisien och Marocko, kommer inte att få återvända till Algeriet före folkomröstningen.

Nästan omedelbart efter eld-upp-

hör vidtar en period av tre till sex månader som en förberedelse till oavhängigheten. Den franska suveräniteten kommer under denna tid att upprätthållas, den för detta ändamål speciellt tillsatte franske kommissarien kommer att ha det yttersta ansvaret för allt som händer i Algeriet. Vissa maktbefogenheter kommer emellertid att överföras till en fransk-muselmansk exekutiv om tolv medlemmar, utsedda i samråd mellan parterna. Framförallt kommer detta organ att ha ansvaret för förberedelserna för folkomröstningen. En lokal militär styrka om 35 000 till 40 000 man, huvudsakligen bestående av muselmanska soldater ur den franska armén, kommer att svara för ordningens upprätthållande. Under denna fas kommer alla politiska fångar att erhålla amnesti och försättas på fri fot. Omröstningen kommer att äga rum någon gång under tiden juni-september, sedan de medborgerliga friheterna — tryckfrihet, mötesfrihet osv. — återupprättats. Teoretiskt kommer folkomröstningen att röra sig om tre möjligheter: integration i Frankrike, total självständighet och oavhängighet i association med Frankrike. Det är den sista lösningen, som kommer att förespråkas av både den franska regeringen och FLN.

Den tredje perioden, övergångstiden, kommer att bli den ojämförligt viktigaste. Den kommer att omfatta de tre åren närmast efter

folkomröstningen. Här ligger just risken i de Gaulles höga spel — det är nämligen den nya regering, som algerierna kommer att utse, som har att underteckna överenskommelsen om samarbete med Frankrike. De dokument som utarbetats i Evian är ännu så länge egentligen inget annat än försäkringar om ömsesidiga goda avsikter. Extremistiska tendenser gör sig redan gällande inom den provisoriska algeriska regeringen; vissa av dess medlemmar önskar lidelsefullt att upprättandet av en algerisk republik skulle åtföljas av en genomgripande social revolution. De drömmer om en folkrepublik, som skulle orientera sig mot Moskva eller Peking snarare än mot Paris. Man kan endast hoppas, att tre år av effektivt ekonomiskt samarbete och av regeringsansvar, kommer att trubba av denna marxistiska extremism, som ofta uppträder tillsammans med nationalismen hos folk som alltför brådstörtat konfronteras med oavhängighetens problem.

Vad man vet om överenskommelsen i Evian är tillräckligt, för att man skall känna sig övertygad om att ingendera parten behövt gå med på några vanhedrande eftergifter. Framförallt är det av väsentlig vikt, att de önskade garantierna för den europeiska minoritetens ställning i Algeriet kunnat utverkas.

Europeerna har tillförsäkrats skydd till person och egendom. De

kommer att få bevara sitt franska medborgarskap, samtidigt som de kommer i åtnjutande av algeriernas alla medborgerliga och politiska rättigheter om de ansöker om algeriskt medborgarskap. I förhållande till Frankrike kommer de alltid att betraktas som fransmän. De kommer att vara representerade i det nya parlamentet i proportion till sitt antal och kommer att garanteras en viss minimirepresentation. Etableringsrätt i Algeriet tillkommer dem likaväl som alla andra fransmän. Vidare kommer de att åtnjuta det viktiga privilegiet att svara inför blandade fransk-muselmanska domstolar. Inga repressalier kommer att tillåtas mot de talrika muselmaner som arbetar för Frankrike eller förvärvat franskt medborgarskap. I Frankrike kommer de fortfarande att få behålla detta medborgarskap.

Den franska armén kommer att vara kvar under tre år, och den moderna flottbasen Mers-el-Kébir får arrenderas av Frankrike på 50 år, enligt ett kontrakt som sedan kan förlängas. Frankrike får förfoga över fem baser i Sahara under ytterligare fem år — med rätt att där utföra experiment med missiler eller kärnvapen.

På det ekonomiska området kommer samarbetet med Frankrike att fortsätta enligt riktlinjerna i Constantine-planen. Den finansiella hjälpen från Frankrike — mer än 350 millioner dollar om året

— kommer att fortsätta under de närmaste tre åren. Den nya algeriska staten kommer att stanna kvar inom den franska monetära zonen. Oljetillgångarna i Sahara kommer att exploateras i samverkan och vinsten delas lika mellan parterna.

Överhuvudtaget råder mellan Frankrike och Algeriet ett ömsesidigt beroende som inte endast är ekonomiskt, utan mänskligt. De 850 000 fransmännen i Algeriet, som svarar för största delen av landets ekonomiska aktivitet, motsvaras på visst sätt av de 400 000 algerier som arbetar i Frankrike, och som med sina arbetslöner faktiskt försörjer nästan tre millioner av sina landsmän hemma i Algeriet. Frankrike, ett välmående och högt industrialiserat land, kan utan alltför stora bekymmer se fram emot att en del av fransmännen i Algeriet kommer att söka sig tillbaka till moderlandet — i själva verket förutser man att omkring 300 000 kommer att återvända under de kommande tre åren. Om däremot det muselmanska proletariatet i Frankrike skulle återvända till Algeriet, skulle det på ett fruktansvärt sätt förvärra misären och arbetslösheten i detta ännu underutvecklade land.

Samarbetet mellan Frankrike och Algeriet vilar därför inte endast på diplomatiska dokument — det anvisas ofrånkomligt av själva sakernas natur. Det kommer att fordras tålmod, takt och kallblo-

dighet. Men efter inledande svårigheter och prövningar kan man fortfarande med tillförsikt emotse framtiden för det som dock förblir Frankrike på andra sidan Medelhavet.

Från flera håll förebrår man Frankrike den skenbara långsamheten när det gäller att komma fram till ett slut på striderna i Algeriet. Varje allvarlig granskare borde dock kunna inse, vilket oerhört offer den nu uppnådda avslutningen på det algeriska sorgespellet måste innebära för Frankrike. Att avveckla vårt långa förflutna i Afrika har blivit en nödvändighet genom utvecklingen i vårt århundrade — men sådana band låter sig inte slita utan smärta.

Men när freden väl vunnits, när Frankrike befriats från sin mångåriga algeriska mardröm — då kommer Frankrike äntligen att kunna återfinna sig själv. Detta är det avgörande.

I en tid då den kommunistiska imperialismen frestar med en ohygglig karikatyr av friheten, kommer världen mer än någonsin att behöva Frankrike för att rädda frihetens sanna ansikte. På detta plan måste Frankrike, under ledning av den man som sedan juni 1940 varit, och i historien kommer att förbliva, frihetens hjälte, återupptaga sin strid till deras bistånd som vill förbli fria — eller återvinna sin frihet.